

ARDEALUL JURIDIC

REVISTĂ DE DREPT ȘI DE UNIFICARE LEGISLATIVĂ, DOCTRINĂ,
JURISPRUDENȚĂ, LEGISLAȚIE COMPARATĂ

ORGAN OFICIAL AL PUBLICAȚIUNILOR JUDECĂTOREȘTI DIN ARDEAL ȘI BANAT

Revista apare regulat la 1. și 15.
a fiecărei luni ca publicațiune ju-
ridică și săptămânal ca organ de
publicațiune judecătorească

Abonamentul:

Pentru autorități, banci, instit. fin.
avocați etc.
Pe un an 200 Lei
Pentru magistrați pe an 160 :
Un număr simplu 8 :
Un număr dublu 16 :
Un număr vechiu 12 :
Revista apare săptămânal.

Redacția Strada Băei No. 13. — Ad-
ministrația: Str. Regina Maria Nr. 34
(Radio Reclam România S. A.) unde
se primesc abonamente și ori ce
cereri de adție,
TELEFON 630.

SUMARUL

1. Dr. Gavril Chindriș. Necrolog de . . . V. M. D.
2. Lipsa de judecători de George P. Docan
Judecător la trib. Oradea-
Mare
3. Conflictul Legilor de Dr. Cornel Iancu
Advocat în Arad
4. Paroemia de Dr. Enilian Sfetcu
Judecător șef al ocol. Mer-
curea Sibiuului
5. Reforma Agrară în Ardeal. Jurispru-
dență relativ la averile absentelstii-
lor cu o Adnotare de Iorgu Radu
Profesor la Universitatea
din Cluj
6. Bucovina. — Jurisprudența. Trib. Suceava. Curtea de Apel
Cernăuți
7. Jurisprudența stabilită de Inalta Curte de Casație. Com-
plicitul pentru Ardeal și Bucovina

punctele de vedere în cariera ce și-a ales. Coleg bun și înă-
duitor, afabil era gata totdeauna a da sfatul ce i s'ar fi cerut
Judecător integru, luminat și plin de solicitudine pentru drepturile
justifiabililor, numele lui va fi citat pe viitor printre al magistra-
ților celor mai distinși ai Curții de Apel din Cluj.

Dar judecătorul Chindriș a fost totodată și un mare pa-
triot, punând în serviciul patriei sale întreaga lui comoară de cu-
noștinți juridice și de incontestabilă practică judecătorească.

Român neaș de loc din ținutul Satmarului, cobora din
familia Chindrișilor din Marmăția, vestiți prin luptele dârze ce
au purtat mereu întru apărarea românismului prin părțile acele
marginase ale cuprinsului neamului. Temperament potolit însă
tenace și neînduplecabil de la ținta ce urmărea, Chindriș a crezut
mereu în izbăvirea prin dreptate a neamului de sub jugul secular

Nefiind croit pentru lupta aprigă, pe față; el s'a devotat
justiției — una și neschimbată — ori care ar fi stăpânirea și legile
sub care o slujești. Pe altarul acesteia a oficiat cu credință ca;
magistrat o viață întreagă. Convins că dreptatea pecare-o împărțea
altora se va face și pentru neamul său, a ramas încălzit mereu de
această speranță și realitatea nu l'a înșelat. Prăbușirea Ungariei
și desrobirea Ardealului din Decembrie 1918, l'au găsit pe
Chindriș consilier la Curtea de Apel din Seghedin, post pe care-l
ocupa din 1914 și la care ajunsese — deși român — în scurtă vreme
dar se impusese prin mari merite ca jurist.

Iubindu-și cu pasiune cariera ce o servea cu răvnă, sen-
zibil la distincțiile meritate, Chindriș le-a jertfit fără ezitare când
a fost să aleagă între acestea și iubirea lui de patrie.

Când guvernul maghiar după revoluția din Budapesta din
1918 i-a oferit postul de președinte la Curtea de Apel din Seg-
hedin, Chindriș l'a refuzat. A părăsit și magistratura maghiară
de care-l lega o viață de strădanie, pentru că i-se cerea în schimb
— lui român — să jure că va lupta pentru restabilirea vechilor gra-
nițe ungurești.

Acesta a fost Gavril Chindriș patriotul român, ce a des-
prețuit onorurile cântărite de dușman cu prețul înjosirii și a
alergat în ajutorul patriei sale desrobite, care avea atâta nevoie
de sprijinul tuluior fiilor sei, dintre care unii în pribegie în
slujba streinilor.

Așa se face că după marea adunare dela Alba-Iulia, când
Consiliul Dirigent în Februarie 1919 a procedat la întronarea
justiției românești și la organizarea magistraturei Ardealului,
Chindriș a fost printre cei dintâi judecători de carieră, care au
alergat sub steagul național, pornind — ca Președinte de senat

DR. GAVRIL CHINDRIȘ

Cu un sentiment de dureroasă revoltă contra nedreptății,
al cărei joc este de multe ori viața noastră, trebuie să vestim
tristul eveniment al morței lui Gavril Chindriș, preșe-
dinte de senat la Curtea de Apel din Cluj.

Prin dispariția neașteptată a acestui învățat judecător,
magistratura Ardeleană perde un om de muncă pricepută și cu
mare experiență; iar Justiția țării un mare român care a servit-o
cu credință.

Ca magistrat Chindriș se distingea nu numai prin o profundă
cunoștință a problemelor juridice, dar și prin o judecată tot-
deauna dreaptă. Inzestrat cu toate darurile ce deosebesc pe
omul de bine, blând — de o blândeță ce nici odată nu s'a des-
mințit — el a fost imagina cea mai desăvârșită a judecătorului
cumpănit. Răbdător și atent la cele asupra cărora avea să se rostească,
pentru a evita de a greși; Chindriș era indulgent cu alții în mar-
ginele posibilului, tocmai pentru a nu imprima un caracter prea
inexorabil greșelilor omenești așa de comune și adeseori atât de
neexplicabile.

De o inteligență rece și ponderată, de o fire blajină și
cumpănită, el era ajutat de o minte limpede și un bun simț
impecabil. Hrănit afară de acestea de studii juridice serioase
—civilist și comercialist specializat— Chindriș s'a deosebit din toate

la Curtea de Apel din Cluj — la munca consolidării justiției, post de onoare la care l'a surprins cruda moarte.

Cât au prețuit serviciile aduse patriei de judecătorul Chindriș, alături de celorlalți juristi români, mai ales pe acele vremuri ei?

E destul să amintim că primele începuturi de organizare a magistraturei românești în Ardeal le-a făcut Consiliul Dirigent cu un mănunchiu de câte-va zecimi de magistrați de carieră, mulți chemați din pensie și avocați într'un total de două trei sute. Aceștia trebuiau să lucreze în locul a peste 1500 de judecători din fosta magistratură unguerească a Ardealului și care refuzase în bloc jurământul de credință către români.

Magistratura aceasta eroică și naționalistă a servit-o Chindriș cu dragoste și credință, servindu-și astfel patria. Din generația aceasta de judecători români, care luptă pentru românizarea justiției în Ardeal prin întronarea limbei strămoșești la împărțirea dreptății în locul celei barbare, — rupând cu o tradiție de atâtea ori seculară — a făcut parte președintele Chindriș. Opera națională a unificării legislației care a început astfel, imperfectă ca toate lucrurile omenești, dar operă mare căci dă Statului nostru și Justiției rămâne cea mai puternică temelie, a avut în președintele Chindriș un colaborator de mare valoare.

Gloria lui este de a fi muncit ca magistrat român la fundamentul acestui monument național, românizarea și progresul justiției române în Ardeal. Fără pretenție dar cu știința și voința neștrămutată; luminat de știința dreptului și însuflețit de credința în virtuțile neamului Chindriș a bine meritat dela patrie.

În acest imens doliu care atinge familia, magistratura și Justiția românească nu este cuvânt de mângâiere. Ne rămâne doar a ne închina cu respect înaintea memoriei lui care ne va rămânea scumpă căci a fost omul datoriei.

Ardealul Juridic deplânge sincer pierderea timpurie a lui Gavril Chindriș, a acestui barbat distins al neamului, și care dispărea lăsându-ne frumoase exemple de urmat. *V. M. Dim.*

Lipsa de judecători

Să ne fie permis a relua o idee expusă incidental în altă parte. O facem nu în speranța că se va ține seamă de ea la legiferare, — nu putem avea o asemenea lipsă de modestie —, ci pentru a răspunde la unele obiecțiuni cari ni s'au adus atunci când pentru prima oară a fost publicată.

Lipsa de judecători este din ce în ce mai simțită în întreg regatul. Motivele ei le cunoaște toată lumea și este, fără îndoială, regretabil că nu se iau măsuri de îndreptare prin înlăturarea motivelor cari au provocat-o.

În Ardeal, mai ales la Tribunale și Judecătorii, criza a devenit cronică. Ea s'a complicat în ultimul timp mai mult, numărul judecătorilor împușinându-se prin delegarea unora din ei la reforma agrară. S'a ajuns astfel ca, din cauza lipsei judecătorilor, procesele să nu se mai poată judeca. De multe ori ele se amână din oficiu și amânările se pronunță mai totdeauna peste șase luni și chiar un an. Cum alte procese noi se introduc, condicile de termene au ajuns peste măsură de încărcate. În asemenea condiții, se înțelege de ce părțile, amenințate să-și vadă procesul

rezolvat peste ani de zile, recurg din ce în ce mai des la judecata arbitrilor; și se înțelege deasemeni de ce criticile minorităților, cari sînt fericite să găsească totdeauna motive de ponegrirea Statului nostru, sunt de astădată pe deplin justificate.

Ce s'ar putea face pentru remedierea acestei triste situații?

Cum Statul român pare foarte puțin dispus să mărească plata magistraților și cum, din această cauză foarte puțini juriști se îndreaptă spre magistratură, credem că o bună măsură s'ar putea lua, dându-li se celor rămași o altă repartizare; cel puțin pentru Tribunalele. Și anume, până la unificarea organizării judecătorești, s'ar putea trece de urgență o lege care să modifice actuala organizare a complectelor de judecată.

Senatele de trei membri ale Tribunalelor din Transilvania rețin prea mulți judecători. Câtă vreme doi dintre ei se înțeleg, de ce oare am reține în senat și pe al treilea, care devine în acest caz cu totul de prisos? În vechiul regat s'a făcut o îndelungată experiență cu complectul de doi membri, care a dat foarte bune rezultate, economisind timpul celui de-al treilea, care poate fi întrebuințat în altă parte. Articolul 20 din legea organizării judecătorești spune: „Tribunalele vor judeca cu cel puțin doi judecători... afară de cazurile de divergență de opinii, când se va constitui în complectul său de trei judecători...”

Așa fiind numai în caz de divergență, complectul se va compune neapărat din trei membri, în celelalte cazuri această compunere fiind numai facultativă. Dacă între cei doi magistrați cari de obicei judecă procesele s'a ivit o deosebire de vederi, Tribunalul se completează ca un al treilea și desbaterile se repetă înaintea acestui Tribunal astfel complectat. Există însă obiceiul ca, în procesele mari și grele în cari s'ar prevedea posibilitatea unei divergențe, Tribunalul să se constituie încă de la început cu trei membri, pentru a se evita repetarea desbaterilor.

S'a obiectat că prin acest sistem se pierde timpul avocaților și părților cu ședința de repetare a pledoariilor. Cei ce fac această obiecțiune uită că în legiuirea maghiară, atât civilă cât și penală, se repetă totdeauna procedura ori câteori se schimbă complectul de judecată. Lipsa actuală de judecători face ca aceste repetări să fie tot mai dese, senatele schimbându-se mereu. În cazul sistemului ce susținem aceasta s'ar întâmpla mult mai rar și timpul s'ar economisi și pentru părți, mai

mult. Pe dealtă parte, riscul repetărei desbaterii din cauza unei divergențe este mult mai mic pentru părți, decât riscul de a-și vedea procesul amânat din oficiu la un termen foarte îndelungat. Ori, amânările din oficiu au ajuns acum mai dese decât divergențele și apoi, după legea de organizare judecătorească a vechiului regat, divergențele se judecă în termen de maximum zece zile și cu precădere asupra altor procese. În sfârșit, obiecțiunea nu este întemeiată și pentru motivul că deosebiri de păreri sânt foarte rare. Voiu da un exemplu. În timp de șapte luni, cât am funcționat la secția I-a a Tribunalului Bacău, nu s'a ivit la aceea secție decât o singură divergență. Complectându-se Tribunalul cu un al treilea membru, s'a pierdut, e adevărat, încă două ore pentru rezolvarea definitivă a procesului. Dar câte ore de muncă nu a economisit în acele șapte luni un al treilea membru al Tribunalului, care a fost cu folos întrebuințat la alte lucrări!

S'a mai obiectat că dacă s'ar admite senatul de doi membri, în caz de divergență s'ar vedea imediat că părerile Tribunalului sânt împărțite și prin aceasta s'ar cunoaște secretul deliberărilor. E adevărat! Părțile vor cunoaște părerile fiecărui membru al Tribunalului. Prin această reformă ar dispărea deci implicit și „plicul secret“ al deliberărilor din camera de consiliu, în penal, precum și plicul opiniei separate din civil, pe cari le cere regulamentul serviciului interior al Tribunalelor, elaborat de ministerul de justiție maghiar. Dar va rezulta din aceasta vr'e o pagubă pentru părți sau pentru justiție? Noi credem tocmai contrarul; va rezulta un real folos.

La instanțele de fond (Tribunale și Curți de Apel) din vechiul regat, nu însă și la Curtea de Casație, divergența nu este secretă. Opinia separată este cunoscută de părți, căci judecătorul și-o motivează, obligatoriu, nu facultativ ca în Ardeal. Ea este trecută în josul sentinței, în dosar și în condicele în cari sentințele sânt transcrise de către grefă. În deosebi hotărârile cari au ocazionat și opinii separate, cuprind în ele chestiuni de drept dezvoltate pe larg și cu lux de argumente; ele sânt o adevărată și admirabilă emulație pentru judecătorii cari le desbat și studiază cu amănunțime; iar problemele de drept controversate, cu argumentele pro și contra se găsesc studiate pe larg în sentințele și opiniile separate cari fac onoare magistraturei din vechiul regat, căci constituiesc strălucite pagini juridice de cari instanțele superioare se

servesc întotdeauna. Departe de a aduce vr'o scădere Justiției, cum susțin partizanii „plicului secret“, ele au contribuit să ridice prestigiul Justiției și magistraturei din vechiul regat, cel puțin până la înălțimea prestigiului magistraturei ardeleni.

Justițiabilii și avocații însuși se folosesc de acest sistem. Cum părerile nimănui, nici chiar ale magistraților, nu sânt infailibile, justițiabilul care a pierdut procesul la prima instanță se va servi cu folos și uneori chiar cu efect favorabil lui, de opinia minorității care i-a dat dreptate.

Opinia separată, astfel cum este practică în Ardeal, dată pe ascuns și motivată numai dacă judecătorul voește — este deci de mult mai puțin folos în distribuirea Justiției.

Bine înțeles că la Curtea de Casație care are, în principal, misiunea de a unifica jurisprudența, și unde, pedealiă parte, procesul ia sfârșit, — este logic ca opiniile separate să fie secrete. Dar instanțele de fond nu au menirea de a forma jurisprudențe principiale, ci în primul rând aceea de a împărți justiția.

Iată pentru ce nu ni se pare întemeiată nici această obiecțiune, — și pentru ce nu vedem nici un motiv serios ca sistemul complectului de doi membri să nu se introducă și în Ardeal.

Imediat după unire s'a făcut un bun început pentru remedierea lipsei de magistrați. Consiliul Dirigent a luat laudabila măsură ca unele procese să fie judecate la Tribunale de un singur judecător (Ordonanța N-rul 43 din 1920). Pentru ce nu s'ar complecta reforma, introducându-se și senatul de doi, întocmai ca în vechiul regat și Basarabia?

S'ar înlesni astfel decongestionarea Tribunalurilor și s'ar îndrepta în mare parte criza de judecători. Până la noua organizare judecătorească care, în mod firesc, va răpi mai mult timp parlamentului, un articol unic, votat de urgență, ar aduce reale servicii justiției ardeleni.

George P. Docan.
judecător trib. Oradea-Mare

Conflictul legilor

În Nr. 18 din „Ardealul Juridic“ p. 7. s'a publicat o sentință a Tribunalului din Cluj (Nr. 1786—922) adnotată cu observațiunile dlui Ștefan Praporgescu președintele Tribunalului din Cluj, care ar avea menirea de a rezolva una din cele mai importante chestiuni, a conflictelor legilor de aci cu cele din Țară.

Cum prin întregirea neamului azi avem 5 teritorii de drept (Vechiul Regat, Transilvania propriu zisă, părțile ungurene și unele părți bănățene, Bucovina și Basarabia) și conflictele dintre legile acestor teritorii din zi în zi vor deveni tot mai dese, credem util a lumina această chestiune și din alte puncte de vedere, ca nu cumva în scurtă vreme să ne trezim cu un „regionalism“ nou, cu un regionalism al aplicării legilor, ceea ce ar fi mai primejdios decât regionalismul politic.

Înainte de a ne ocupa mai de aproape cu cazul nostru special, credem necesar a fixa două adevăruri elementare:

a) Judecătorul în aplicarea legii nu are facultatea de a prefera cutare lege unei alteia pentru curtenie sau alte considerațiuni de bună voință. Dacă nu e obligat să aplice legea teritoriului străin, nu e nici *autorizat* a o aplica.

b) Este mare greșală a crede, că judecătorul e obligat a aplica numai legea teritoriului său. Procesul nu e destinat a crea drepturi noi, ci a face să fie recunoscute drepturile existente. Acest adevăr ar fi tăgăduit, dacă judecătorul ar fi obligat să aplice în toate cazurile fără deosebire numai legea teritoriului unde procesul a fost făcut.

În lipsă de dispozițiuni legale judecătorul e obligat deci de a căuta după care lege trebuie procesul să fie judecat și de a aplica legea în virtutea principiilor generale a dreptului internațional.

Și după acestea să vedem cazul nostru:

Reclamantul G. P. căpitan domiciliat în Cluj contractează căsătorie în Turnu-Măgurele la 7 Aprilie 1921, cu A. E. P., cu care conviețuiește până la 1922 când aceasta părăsește domiciliul conjugal.

Soțul intenționează acțiune de „anulare“ a acestei căsătorii pentru înducere în eroare... defecte fizice ascunse, în baza §-ului 55 din legea XXXI. 1894.

Tribunalul respinge acțiunea reclamantului „ca nefondată“ (?) pentru că acțiunea are de obiect anularea unei căsătorii contractată în vechiul regat, pentru cauze autorizate de legea matrimonială ungară, cauze însă pe care capitolul corespunzător din Cod. Civ. Român, legea personală a părților, nu le prevede.

Motivarea sentinței găsește un conflict între §-ul 34 din Cod. Civ. Austriac și între art. 2 din Cod. Civ. Român și pe larg vrea să ne demonstreze că §-ul 34 C. C. A. ca inspirat mai mult de principiile feudalistice, nu poate fi aplicat față de codul civil român, care este luat din codul francez izvořit din marile principii ale libertății...

Noi credem, că sentința în partea ei dispozitivă corectă, a fost motivată greșit. În cazul din chestiune nu este nici un conflict între art. 2 a Codului Civ. Român și între §-ul 34 a Cod. Civ. Austriac, pentru că §-ul 34 din Cod. Civ. Austriac este o normă generală, careia îi deroga dispozițiunile legii matri-

moniale speciale, cari nu numai că nu sunt în conflict cu dispozițiunile Codului Civil Român, ci din contra acelea le confirmă și completează.

Legea matrimonială în §§-ii 108 și următorii sancționează întru toate principiul dreptului internațional, că starea civilă și capacitatea unei persoane nu se schimbă numai prin faptul, că această persoană se strămută, ci din contra pe baza principiilor moderne a dreptului internațional a codificat astfel de dispozițiuni cari aplicate la conflictele ce s'ar putea ivi pe ale noastre cinci diferite teritorii de drept, cu ușurință vor putea înlătura toate neînțelegerile ce s'ar putea ivi în această materie.

Credem deci, că în chestiunea procesului dela Cluj Tribunalul nu a avut de-a se ocupa cu §-ul 34 din Codul Civil Austriac, ci a aplica pur și simplu §§-ii 108—113 și leg. matr. în baza acestora a cercetat, fiind vorba de validitatea unei căsătorii contractate în Țară, dacă motivele acțiunii invocate sunt dovedite și dacă pe baza acestora conform Codului Civil Român să poate cere invalidarea căsătoriei. Cu alte cuvinte să aplice dispozițiunile Codului Civil din Țară, fiindcă în baza §§-lor 108—116 din legea matrimonială Ungară tribunalul din Cluj este obligat a aplica legea română.

Nu a fost deci cazul a se face asemănarea între Codul Austriac și cel Român, a căuta conflicte unde nu există și a face să apară că judecătorul român pentru considerațiuni politice dă preferință legii din Țară, față de cea localnică. Nu; fiindcă tribunalul din Cluj în cazul dat fără nici o considerație a fost obligat a aplica Codul Civil Român.

Atât cu privire la procesele de anulare și invalidare a căsătoriilor.

Cu totul alta este chestiunea despărțeniei, adică după ce lege poate fi desfăcută căsătoria prin divorț?

În privința aceasta sunt trei teorii: 1. a se aplica legea domiciliului soțului, 2. legea locului unde s'a celebrat căsătoria și 3. legea teritoriului unde se judecă procesul (lex fori).

Dintre aceste trei opinii în general cea din urmă (lex fori) este acceptată așa zicând în întreaga lume, oricare ar fi origina soților și ori unde ar fi locul celebrării căsătoriei. S'ar părea că această doctrină ar fi contrară principiului fundamental al statului personal. Aceasta contradicțiune e însă numai aparentă, fiindcă față de acest principiu sunt considerațiuni cu mult mai motivate de ordin public. În țara unde divorțul este admis, ar fi contrar ordinii publice a se menținea o căsătorie numai din cauză, că părțile aparțin altor teritorii sau căsătoria a fost contractată aiurea; pentru că aceasta atinge și interesele familiare și bunele moravuri ale teritoriului respectiv. Și aplicarea legii forului este justificat și prin faptul, că sentința de divorț constituie

drepturi noi, disolvă căsătoria și restabilește starea părților anterioară de celibat, va să zică judecătorul lucrează în calitate de organ al puterii publice pentru a crea o situațiune nouă și a conferi drepturi noi. Or aceasta nu o poate face decât în baza legii teritoriului pe carele îl reprezintă.

Este motivat și just deci ca în procesele de despărțenie totdeauna să fie aplicată legea teritoriului unde se judecă procesul.

Cu procesele referitor la anularea, invalidarea și desfacerea căsătoriei stă în strânsă legătură chestiunea dificilă a drepturilor patrimoniale ale soților, — despre conflictele legilor ce se pot ivi în aceasta materie, într'un număr viitor al „Ardealului Juridic“.

Dr. Cornel Iancu
advocat în Arad.

Paroemia.

I.

Sub *paroemie* înțelegem o normă de drept cuprinsă în formă de proverb. De aici: *proverb juridic*.

Proverbul juridic în timpurile primitive ale dreptului a fost cel mai important izvor al dreptului consuetudinar, căci normele de drept în faza lor primitivă de evoluare, nu erau cuprinse în legi scrise, ci trăiau pe buzele poporului în formă de proverbe.

Cu toate acestea la clasicii romani găsim o sumedenie de proverbe juridice, deși dreptul privat pe timpurile acelea se găsea pe o treaptă foarte înaltă a dezvoltării sale.

Paroemiile din clasicii romani au pretentia de a ne da o formulare desăvârșită a normei de drept și grație neasemănatei reputațiuni de care se bucurau autorii lor ne captivează și robesc și astăzi, deși cele mai multe dintre ele, fiind numai niște construcțiuni alcătuite după principii de pură logică, au însemnatate pur formală și de regulă nu spun și nu ordonă nimic, iar altele au un caracter *prea general*, din care cauză nici în trecut dar nici astăzi nu pot fi aplicate fără de rezervă, ci întotdeauna au urmat se fie supuse unui riguros și amănunțit examen.

În cele ce urmează voi da câteva proverbe juridice din ambele categorii.

II.

1. *Aequum est neminem cum detrimento alterius et injuria fieri locupletorem.*

Paroemia aceasta, derivând din axioma stoiciana: *honeste vivere neminem laedere, suum cuique tribuere*, oprește — fără de nici o rezervă — îmbogățirea în prejudiciul altuia, dreptul roman însă nu o consacra în întregime, căci nu enunță nicăiri *principiul general de drept*, cuprins acolo, ci ne dă numai o *cazistică*, din care se poate constata, că îmbogățirea pe nedrept în dreptul roman nu poate figura, ca *titlu de drept*, neexistând în acest sistem de drept nici o acțiune, căreia îmbogățirea, ca atare să-i servească de bază. (V. *actio de in rem verso, conditio in debili, sine causa, causa finita, ob injustam causam etc.*)

În dreptul roman deci principiul de drept cuprins în *paroemia* din chestiune, nu are o aplicare *necondiționată și fără de excepțiune*, ci în acest sistem de drept, pot surveni cazuri, în cari îmbogățirea în detrimentul altuia *nu este ilicită*.

Principiul general de drept, că acela care în baza unei prestațiuni, ori în alt mod, a primit dela cineva ceva fără vre-un titlu just și prin aceasta i-a cauzat un prejudiciu, poate fi *necondiționat constrâns la restituire*, dintre legislațiunile moderne numai în cea franceză (art. 1376 cod. civ.) română (art. 993 și 1092 cod. civ.) și germană (art. 812 cod civ.) este enunțat; iar codul austriac (1431—1437) și jurisprudența maghiară, care s'a inspirat mult timp de la acest sistem de drept, ne dau — ca și dreptul roman — numai o *cazistică*, din care nu se poate de loc reconstrui acest principiu general de drept.

Dreptul austriac (art. 1431 cod. civ.) și alăturat acestuia jurisprudența maghiară, nici în cel mai tipic caz de îmbogățire pe nedrept (*indebitum*) nu acorda dăunatului dreptul în repetiție fără de nici o rezervă, ci și în cazul acesta prefinde, ca reclamantul să dovedească nu numai că nu a fost dator părâtului cu nimic, ci și că a fost în eroare, fie chiar o eroare de drept.

Din expunerile de până aci se poate vedea clar, că în sistemul dreptului austriac și maghiar cazurile ilicite a le îmbogățirii pe nedrept — în comparație cu dreptul francez, român și german — sunt restrânse și că *paroemia noastră în dreptul austriac și maghiar nu poate avea o aplicare nelimitată*, căci pe teritoriul acestor sisteme de drept pot surveni cazuri, în cari îmbogățirea în detrimentul altuia *nu este prohibită*.

2. *Ad impossibilia nemo obligatur, ori: impossibillum nulla obligatio.*

Nici proverbul acesta juridic nu poate fi aplicat fără de excepțiune, și aceeași pentru că *generalizează* și fiindcă de fapt există unele cazuri, în cari datornicul, deși nu poartă nici o vină, că nu poate presta, totuși poate fi făcut responsabil pentru eventualele daune.

Pandectiștii în materia aceasta enumără următoarele cazuri:

a) *Impossibilitate subiectivă*, adică cazul, când cineva se obligă a presta ceva, ce *ab ovo* i-i era peste putință, (cineva întreinează o vită despre care în momentul încheierii contractului nu știa că i sa furat)

b) *Impossibilitate obiectivă*. (cineva întreinează o vită despre care în momentul încheierii contractului nu știa că a murit).

În ambele cazuri — ce e drept — nu se poate prelinde de la *datornicul nevinovat* daune negative, iar după Savigny și Dernburg daune pozitive.

c) *Impossibilitate (subiectivă ori obiectivă) intervenită posterior*, cu condițiunea însă, ca debitorul, în baza contractului să fie responsabil pentru *faptul*, care a cauzat imposibilitatea prestărei.

Dar în cazul acesta datornicul este *culpabil*, aici ne interesează însă numai *cazurile*, în cari dreptul i-l face responsabil și când nu este vinovat de imposibilitatea de prestare.

Aici pot fi enumerate următoarele cazuri:

d) *Receptum canponum, nautarum et stabulariorum* din dreptul roman.

Responsabilitatea cărăşului, (art. 398 C. com. ung.) întrepuşarului, (art. 437 C. com. ung.) poştei de scrisori, (art. 8 din legea XI. din 1892 ung.) creditorului gagist (art. 12 din legea XIV. din 1881 ung.)

Debitorul în toate cazurile acestea fiind făcut responsabil pentru o imposibilitate în prestare neimputabilă e vădit, că paroemia din chestiune generalizează şi nu poate fi aplicată fără de excepţiune.

3. *Genus nunquam perire censetur.*

Norma de drept, cuprinsă în paroemia aceasta, poate şi trebuie se fie clasată între cazurile, în cari imposibilitatea prestării a intervenit posterior, adecă între cazurile de la punct 2.

Pandectiştii apără norma aceasta de drept pe căi, cari duc la acelaş rezultat; unii susţin, că atunci când e vorba de *genus*, datornicul nu poate ajunge în imposibilitate de a presta, iar alţii sunt de părerea, că imposibilitatea în prestare în cazul acesta nu poate surveni din o astfel de cauză, care nu i s'ar putea imputa datornicului.

De aici sbătorea, ce o fac pandectiştii de la principiul urmat de dânsii în caz de *species*, în seazul căruia datornicul nu e dator a presta, dacă prestarea, din vre-o cauza neimputabilă lui, posterior a devenit imposibilă.

Pe lângă toate acestea, paroemia din chestiune, nu îşi poate avea aplicarea în toate cazurile, căci uşor se pot ivi cazuri, în cari *genus* este atât de restrâns, ori poate fi câştigat cu atât de mari greutate, în cât partea ceialaltă contractantă nu ar mai fi de bună credinţă, dacă şi în cazurile acestea ar prelinde de la datornic prestarea, devenită ulterior imposibilă.

4. *Qui suo jure utitur nominem laedit.*

Paroemia aceasta e o construcţiune de pură logică şi nu spune altceva, de cât aceea, că acela care uzează de dreptul seu, nu comite nedreptate.

Aici pot fi enumerate toate cazurile de *ciocniri de interese* şi ori cât de categorică ar fi norma aceasta de drept în aceea, că prin uzarea dreptului nostru nu comitem nici o nedreptate, totuş există cazuri în cari de drept sunt datorii a restitui daunele cauzate de noi prin o *acţiune licită*.

Cazurile acestea sunt:

a) *Daune cauza'e d'n forţă majoră* (art. 66 din legea XXIII. din 1885 şi art. 81 din legea XXXI din 1879).

b) *Daune cauzate în baza norme'or de drept, cari limitează proprietatea* (art. 16 din legea XX. 1883 art. 12 din legea XIX din 1888. art. 178 şi 202 din legea XXXI din 1879, art. 59 din legea XII. din 1894, art. 384 din C. c. a., art. 35 din legea XVII. din 1884, art. 8 din legea XXXIII din 1885. Exproprierile).

c) *Daune cauza'e prin violarea drepturilor imateriale, din obligaţii şi familiare* (art. 14 din legea XXXVII din 1895, art. 1021 C. c. a., art. 3 din legea XXXI din 1894).

În toate cazurile aci enumerate acţiunea prin care am cauzat aluia prejudiciul, este permisă de lege şi totuşi putem fi constrânşi la restituire.

Dr. Emilian Sfetcu
Judecător şef al ocolului
Miercurea-Sibiu.

Aplicarea legii de Reformă Agrară în Ardeal

Comisiunea Judeţeană Mureş-Turda

Nr. 225/a—1922

Legea din 23 Iunie 1922 pentru Reforma Agrară. Dispoziţiunile relative la exproprierea moşilor ce aparţin absenteiştilor. Disp. Art. 6 lit. c) din lege relativ la înţelesul cuvântului *absenteist*. Art 3 din tratatul de Paris (1919) şi art 63 din Tratatul de la Trianon (1920.) Interpretări, discuţiuni şi precizări prin adnotare.

ÎN NUMELE LEGEI

Comisiunea judeţeană Mureş-Turda pentru aplicarea legii de ref. agrara în Transilvania, Banat, Crisana şi Maramureş ca instanţa de apel; asupra apelului declarat de Bethlen István şi fii din Budapesta, cu petiţiunea înreg. sub Nr. 374—922, la comisia de col din Tr.-Mureş, contra hotărârei Nr. 72/b/922 relativ la exproprierea moşiei din Com. Şincai, a pronunţat după dezbaterile orale şi delibere astăzi 15 Novembrie 1922 următoarea

HOŢĂRIRE

Respinge apelul declarat de Bethlen István şi fii din Budapesta şi prin consecinţă, confirmă în întregime hotărârea Nr. 72/b/1922 pronunţată de comisia de Ocol din Tg.-Mureş.

MOTIVE

Comisia de ocol Tg.-mureş prin hotărârea sa Nr. 72/b/1922 a declarat expropriată în întregime moşia din com. Şincai proprietatea Bethlen István şi fii.

Aceasta hotărâre proprietarul o atacă prin apelul său înreg. sub Nr 374—922 prezentându-se pentru susţinerea lui, Ad-torul Asztalos Péter, adv. Dr. Szencovici Aurel din Turda şi adv. Dr. L. Csiky din Tg.-Mureş.

Având în vedere apelul declarat de Bethlen István şi fii cu petiţiunea înreg. sub Nr. 374—1922 în contra hotărârei Comisiei de ocol din Tg.-Mureş.

Văzând concluziunile apelantului, puse oral în instanţă şi prin care cere admiterea apelului, reformarea menţionatei hotărârei a comisiei de ocol şi

pe de o parte scoaterea în întregime de sub expropriere a moşiei sale, întru cât nu poate fi atinsă de legea din 23 Iunie 1922 pentru ref. agrare,

iar pe de alta invoacă, pentru acesta, art. 3. din tratatul de pace din Paris (1919) şi art. 63 din cel de la Trianon (1920) de oare-ce proprietarul Bethlen István nu poate fi considerat de absenteist, conform art. 6, lit. c) din această lege, întru cât este de notorietate publică cunoscut, că dânsul se afla cu domiciliul stabil la Budapesta, unde ocupă demnitatea de prin ministru al Ungariei.

Văzând că în dezvoltarea acestor premise apelantul prin avocaţii sai, nu dă nici o dezvoltare motivelor invocate, ci se mulţumesc a face numai enunţarea textelor amintite.

Văzând că prin susmenţionatele tratate de pace, se recunoaşte dreptul supuşilor unguri a continua a fi proprietari de imobile pe teritoriul român,

că prin consecinţă, supuşul ungur este — în

aceasta privința — pus pe aceeași treaptă că și su-
pusul român,

văzând că, în legea pentru aplicarea reformei
agrare, prin art 1 se declara dreptul statului de ex-
propriere pentru cauză de utilitate publică, atingând
toate proprietățile rurale,

că, prin aceasta dispozițiune generală, legea în
măsura și condițiunile cuprinse într'ânsa se referă
indiferent la ori ce proprietate rurală, recunoscând
drepturile ori-cărui proprietar de imobile,

ca, așa dar, cererea apelantului de a nu se a-
plica legea agrară asupra moșiei sale, nu se poate
ține în seamă și deci cată a fi respinsă, întrucât dis-
pozițiunile acestei legi nu derogă dela prevederile
sus amintitelor tratate de pace.

Văzând că apelantul Bethlen István și fii este
proprietar de imobile în Țara Românească,

că dânsul locuiește la Budapesta, că, prin urmare,
nu este în țară,

că, dacă lipsește din țară, nu este absent cu
ocasiunea vre-unei însărcinări oficiale a țării romă-
nești.

Văzând situațiunea juridică a proprietarului
Bethlen István și fii ce, voluntar și-a creiat-o (art.
3 tratat Paris) față de țara românească, prin alege-
rea supuseniei ungare ce i-a convenit.

Văzând că principiile preconizate de legea
agrară sunt că ea constata o stare de fapt și anume
ca ori cine — supus român, sau supus strein — ce
nu e în țară și nici nu absentează în virtutea exer-
citării vre-unei funcțiuni a țării, este declarat de
absenteist.

Văzând că legea agrară recunoscând drepturile
ori cărui proprietar, le expropriază despăgubindu-l
pe bază de hotărâri judecătorești după normele pre-
văzute prin art. 48 și următorii din legea printr'o
dreapta compensațiune în preț, pentru terenul expropriat.

Văzând în fine, toate aceste considerațiuni,
din care se deduce că proprietarul pentru lipsa sa
uzând de prevederile art. 3 tratat Paris, art. 63
tratat Trianon, cade sub cerințele legii reformei
agrare, care, declarându-l de absenteist ca pe ori ce
supus chiar român; i se aplică dispozițiunile art. 6 lit.
c) și deci expropriindu-i în întregime moșia, în a-
fară de castel și anume intravilane prevăzute în ho-
tărârea atacată.

Pentru aceste motive, Comisiunea Județeană
văzând hotărârea Comisiei de Ocol Nr. 72/b/922,
găsește exactă constatarea de fapt și justă aplica-
țiunea legii, pentru care o confirmă în întregime

Tg.-Mures, în 15 Noembrie 1922.

Presedinte D. Luca,
Consilier la Curtea de Apel
Tg.-Mures

Adnotare. Soluțiunea dată prin hotărârea de
mai sus, este din punctul de vedere juridic, com-
plect întemeiată, deși motivarea lipsește poate
uneori de preciziunea necesară.

Mai întâiu este în afară de orice îndoială
că apelantul trebuie să fie considerat ca „absen-
teist” în înțelesul art. 6 lit. c. din legea pentru
reforma agrară, întrucât în mod necontestat,
el a lipsit din țară, fără vre-o însărcinare
oficială din partea guvernului român. Impre-
jurarea că apelantul prin faptul opțiunei sale
pentru cetățenia ungară, era obligat să nu-și
aibă domiciliul în țară, obligație care condi-
ționează în virtutea tratatelor de pace, exer-
citarea dreptului de opțiune, n'are nici o im-
portanță juridică. Dacă lipsa din țară, este
asfel în acest caz, oarecum silită, ea apare
nu mai puțin, totuși, ca efectul necesar al
unui act perfect *voluntar*, opțiunea, dela ale
cărui consecință legală, apelantul nu se poate
în nici un mod sustrage.

Astfel, din punctul de vedere al dreptului
intern, chestiunea nu poate suferi nici un fel
de discuțiune. Întrebarea este, prin aplicarea
acestei dispozițiuni legale de ordine internă,
legiuitorul nostru nu se pune în contradicție
cu vre-o obligațiune internațională, rezultând
fie din dreptul internațional general, fie din
faptul vre-unui tratat internațional semnat de
guvernul român? Se pare că partea apelantă,
a pus greutatea argumentărei sale, în această
ordine de idei, prelinzând că, întrucât prin
faptul tratatului de la Paris art. 3 și al tra-
tatului dela Trianon art. 63, „persoanele cari
au exercitat dreptul de opțiune sunt libere să
păstreze bunurile imobile ce posedă pe teri-
toriul celui alt stat, unde își avuseseră domi-
ciliul înainte de opțiunea lor”, aceste bunuri
ar urma să fie scoase din cadrul de aplicare
a legii pentru reforma agrară. Această inter-
pretare, atribuie însă dispozițiunei în discu-
țiune, un înțeles pe care ea nu poate, în nici un
caz, să-l aibă. Care este adevăratul ei înțeles?

Până la începutul veacului al 19-lea exer-
citarea dreptului de opțiune implica pe lângă
strămutarea domiciliului și lichidarea averii
imobiliare. În a doua jumătate a veacului al
19-lea a devenit însă tot mai constantă prac-
tica, în senzul că, exercitarea opțiunei, este
independentă de lichidarea averii imobiliare
a cărei proprietate este garantată de către
puterea cesionară în condiții similare cu acelea
de care se bucură supușii acestei puteri. În
ultimul timp se putea vorbi despre un ade-
vărat drept consuetudinal în acest sens. Și
acest drept consuetudinal a primit o confir-

mare prin articolul tratatului dela Trianon mai sus citat. Deci, în adevăratul înțeles al acestui articol, cel care exercită opțiunea, n'ar putea fi lovit prin confiscarea averii imobiliare, pentru acest fapt al său. În nici un caz însă, respectul proprietății imobiliare în acest înțeles, nu implică o sustragere completă a acestor proprietăți, puterii de legiferare a statului cesionar. O asemenea interpretare, ar echivala cu o exorbitantă restrângere a dreptului de suveranitate a puterii cesionare, care nu poate fi presupusă și nu poate rezulta nici din litera textului, nici din spiritul dezvoltării sale istorice. Nicăieri nu s'a dat dispozițiilor similare o asemenea interpretare, ce, ar avea drept rezultat de a crea, celor cari exercită opțiunea, un adevărat privilegiu față de restul populației, pentru care, evident, ei nu pot avea nici un titlu serios.

Deci, dacă este adevărat, că orice jignire adusă proprietăților imobiliare, bazată pe faptul exercitării dreptului de opțiune din partea proprietarilor respectivi, ar constitui o nesocotire a obligațiunii internaționale, prevăzută în articolul citat, nu mai puțin sigur este, că o reglementare uniformă a dreptului de proprietate pentru toate categoriile de proprietari, fără nici o intenție manifestă sau ocultă de a prejudicia în special pe acei cari au renunțat la cetățenia română, prin exercitarea în termen legal a dreptului lor de opțiune, nu poate intra, într'o sănătoasă interpretare cel puțin, în cadrul acestei obligațiuni. Intrucât în cazul concret, este încontestabil, pe de o parte, că legea p ntru expropriere, nu numai că nu lovește în drepturile de proprietate aci în discuțiune, dar, dimpotrivă, ea nu face decât confirmă existența acestora, prin acordarea despăgubirilor echivalente, iar pe de altă parte, că ea lovește în mod egal pe toți proprietarii fără distincțiune de naționalitate, nu poate fi așa dar vorba despre nici o violare a unei obligațiuni internaționale, derivată din faptul dispozițiilor recentelor tratate de pace.

Mai departe este earăși încontestabil că nici dreptul internațional general cu privire la situația juridică a străinilor, nu consacră, și nu poate în mod firesc consacra, o diferență de tratament în folosul proprietăților imobiliare ale străinilor.

Dar chiar dacă s'ar admite prin imposibil, existența unei obligațiuni, derivând din faptul unui tratat internațional, în sarcina guvernului român, în sensul respectării proprie-

tăților imobiliare străine, este a se observa că o asemenea obligațiune, pe motive juridice temeinice, ar putea fi considerată ca inoperantă de către guvernul român. În adevăr, intrucât este vorba despre o lege de un pronunțat caracter de ordine publică, socială și națională, investită cu prestigiul unei legi organice, prin faptul că temeiul ei legal se găsește în dispozițiunea expresă a Adunării Constituante Naționale de la Alba-Iulia, aplicarea strictă a acestei legi, intră în domeniul de influență a dreptului primordial și fundamental de conservare a statelor, care în doctrina cea bună se consideră ca beneficiând de caracterul inalienabilității, desbrăcând prin aceasta, de orice eficacitate, dispoziții derogatorii de ordine contractuală.

Spre a nu aminti decât un singur exemplu. Germania s'a considerat ca defăcută de obligația articolului 11 al tratatului dela Frankfurt, care impunea în folosul Franței, tratamentul națiunii celei mai favorizate, atunci când ea reclama pașaport și autorizare. în mod special, de la Francezii, călători în Alsacia Lorena. Dar chiar acei autori mai recenți cari nu admit categoria drepturilor subiective fundamentale, recunosc că în anumite împrejurări de interes urgent și inevitabil (Notstand) posibilitatea unei abateri dela o obligație expresă convențională, este deschisă statelor. (Vezi așa *Ullmann „Volksrecht“* 1908 pag. 145.) Ori, fără nici o exagerațiune, dat fiind toate împrejurările concrete cunoscute, legii pentru exproprierea agrară, i se poate atribui caracterul de necesitate evidentă și inevitabilă. De altfel în însuși interesul menținerii practice a ideii comunității internaționale pe care o protejează tocmai dreptul internațional, toate interesele vitale de Statelor, trebuie să-și găsească consacrarea lor. Din acest punct de vedere, dreptul internațional nu poate intra în conflict cu ordinea internă de drept. După cum în mod convingător, un eminent autor german observă „acolo unde respectarea dreptului internațional. vine în conflict cu existența statului, regula juridică trebuie să dea înapoi, căci statul este mai presus de orice formulă de drept izolată; dreptul internațional este în serviciul statelor, iar un statele, sunt în serviciul dreptului internațional“ (*Jellinek „Das Recht des modernen Staates, Allgemeine Staatslehre“* 1905 pag. 366).

Jorgu Radu

Profesor de drept internațional
la Universitatea din Cluj.

JURISPRUDENȚA ÎN BUCOVINA**Tribunalul Suceava**

Sentința Cg. I. 950—15—1919.

I. Disp. art. 551 C. civ. Austr. cu privire la Convențunea între cei ce lasă moștenirea și cei ce o prețind.

Diso. art. 1278 același cod referitor la cumoștrări din moștenirea primită de vânzător sau din ceea ce i-a revenit Ambete disp. nu se aplică la convențiuni încheiate între legatarul fiduciar asupra moștenirii lasate cu restricțiunea prin substituție fideicomisară.

II. În stadiul de revizuire conf art. 503 din pr. civ. atacarea constatărilor în fapt sau a deducțiilor din astfel de constatări pe motivul greșitei aprecieri a dovezilor nu se mai poate face nici sub cuvântul greșitei aplicări a art. 272 pr. civ.

III. Acțiunea în reținere. Condițiile legale pentru respingerea unei asemenea acțiuni după examinarea prealabilă și improprie pentru fixarea audienței publice

— *Iosif A. senior* proprietarul fonciar a 71 din 144 părți ale corpului fonciar din fascicola No 279 Scheia a registrului domenică pentru Bucovina a decedat la 29/III 1874; prin testament scris făcut în mod legal la 4/VII 1871. dansul a dispus precum urmează: „Ca moștenitorii azei mele, liber transmisibile las pe cei trei fii mai mari ai fratelui meu Marc. A. și anume: Andrei A., Iosif A. și Ilie A. în părți egale. Totodată oblig pe fiecare din acești moștenitori numii ca acela, care ar deceda fără copii legitimi, să lase partea moștenită după mine, întru cât acea se compune din părțile moșteii Scheia primită dela mine, moștenitorilor supraviețuitori înstituiți de mine în acest scop sunt cei trei moștenitori pentru cazul amintit, moștenitorii mutual substituți; dar acelor moștenitori, cari vor deceda fără copii legitimi la interzic a dispune prin ultimă voință asupra părților ale moșteii Scheia, primite dela mine; asemenea interzic moștenitorului, care în urma căsătoriei sale va cănața copii legitimi și ar fi silit să vândă partea sa a moșteii Scheia primită dela mine, a o vinde altcuiva, decât numai unuia din ceilalți doi moștenitori, sau după planul său la amândoi. Dacă unul sau altul din moștenitorii înstituiți n'ar vrea sau n'ar putea să accepte moștenirea, partea lui va reveni celorlalți moștenitori înstituiți de mine, menținându-se pentru ei dispozițiunile de mai sus”.

Moștenirea lui Iosif A. sen. prin decretul din 30/V 1878 a fost transmisă în posesiunea legitimă a celor trei moștenitori, fiecare în a treia parte, înându-se totodată seamă de menționata restricțiune testamentară.

Ilie A. decedând ulterior, în anul 1916, a lăsat doi copii legitimi și anume; pe reclamantul Valerian A. și Nicolai A. — Andrei A. asemenea moștenitor a încetat din viață în 4/VIII 1914, fără copii legitimi; dansul prin testamentul din 25/XII 1912 a înstituit moștenitoare universală pe soția sa Aurelia A. care prin testament făcut la 15/V 1918 a lăsat întreaga ei avere păratei Valeria P. nepoatei sale, aceasta a dat declarațiunea de moștenire în baza testamentului mătușei Aurelia.

Reclamantul susține, că tatăl lor Ilie A. cât timp a fost în viață n'a avut posibilitatea de a combate în justitie testamentul lui Andrei A. și cel a Aureliei A. prețind că așa fiind, s'a împlinit cazul de substituțiune prevăzut în favoarea sa în testamentul lui Iosif A. senior.

Mai susțin reclamantul, că substituțiunea fideicomisară orânduită de lășătorul moștenirii, nu privește numai acele 71 din 432 părți ale moșteii Scheia, ce în virtutea testamentului lui Iosif A. sen. au fost direct transmise asupra lui Andrei A.; ci și acele părți ale moștenirii, cari după moartea lui au trecut asupra moștenitorilor Iosif A. jun. și Ilie A. și cari ulterior au trecut asupra lui Andrei A. — Căci Iosif A. jun. a transmis cu contractul de vindere din 2/VII 1878 părțile sale din moștia Scheia — așadar și acele 71 din 432 părți care le-a moștenit dela Iosif A. sen. — asupra celor trei frați ai săi și anume: Andrei A. Ilie A. și Cristofor A. în părți egale așa că de aici a fost transmise asupra lui Andrei A. 71 din 1296 părți. O parte deopotrivă de mare a fost transmisă și asupra lui Ilie A. așa că acesta a întrunit în mâna sa în afară de cele direct dobândite 71 din 432 părți încă și 71 din 1296 părți așadar 284 din 1296 părți din moștia Scheia și din moștenirea după Iosif A. sen.

Dară Ilie A. cu contractul de vindere din 10/X 1889 partea sa din moștia Scheia, deci și acele 284 din 1296 părți susmenționate și grevate cu substituțiunea fideicomisară, a vândut fraților săi Andrei A. și Cristofor A. așa că de aici asupra lui Andrei A. au fost transmise 142 din 1296 părți.

Așa a întrunit Andrei A. în mâna sa în total 426—1296 = 142 din 432 părți ale moșteii Scheia.

După modificarea în cursul dezbaterii fac reclamantul cererea următoare: 1. să sibiște că cele 142 din 432 părți ale moșteii Scheia fascicola 279 din reg. dom. pentru Bucovina cari pe cale de moștenire și în baza testamentului din 4/VII 1871 au trecut dela Iosif A. sen. asupra lui Andrei A. nu aparțin succesiunii liber transmisibile a lui Andrei A. deci nici succesiunii liber transmisibile a Aureliei A.,

2. păratea Valeria P. se obligă a consimți, ca dreptul de proprietate la cele 142 din 432 părți indivizate ale moșteii Scheia fascicola 279 din reg. dom. pentru Bucovina trecute pe cale de moștenire dela Iosif A. sen. asupra lui Andrei A. în baza testamentului lui Iosif A. sen. 4/VII 1871 să fie transcris asupra reclamanților Nicolai A. și Valerian A. ca moștenitorii lui Ilie A. decedat în anul 1916.

La aceasta a răspuns păratea: Moștenitorii Andrei A. Iosif A. și Ilie A. scurt timp după ce moștenirea rămasă după Iosif A. sen. li s'a fost transmis în posesiune legitimă, în comun acord au desființat restricțiunea prin substituțiune, însăcând fiecare declarațiunea privitoare la aceea desființare. În baza ordonanței de transmitere în posesiune legală din 30/V 1876. N-rul 12533 și a cererei de întabulare din 2/XI 1876 No. 28760. în care se găsește și declarațiunea autentificată a moștenitorilor cu privire la desființarea substituțiunii, s'a transcris dreptul de proprietate a moștenitorilor asupra părților lui Iosif A. sen. la moștia Scheia, în 71 din 432 părți pentru fiecare; înscrierea s'a făcut fără ori ce restricțiune sau mărginire.

Cererea de întabulare respectivă deși s'a pierdut, totuși să deduce faptul desființării restricțiunii prin substituțiune nu numai de acolo, că într'adevăr înscrierea moștenitorilor în reg. dom. s'a făcut fără aceea restricțiune, ci și din scrisoarea avocatului Dr. Z. din 4/X 1876, care la mandatul moștenitor a într'adevăr cerere de întabulare, cum și din nota lui de cheltuieli. Mai departe din faptul că moștenitorii cu contractele citate da reclamanți (din 2/VIII 1874 și 10/X 1889) într'adevăr au vândut părțile lor, cum și că ei și în altfel au dispus asupra acelor părți. Așa au vândut prin contractul din 1/II 1877 cei trei moștenitori Andrei A., Iosif A. junior, și Ilie A. câte 1 din 4 ale părților lor fratelui Cristofor A. Asemenea a vândut Ilie A. tatăl reclamanților cu contract din 60/X 1889 părțile sale fraților Andrei și Cristofor A.

În afară de aceasta Andrei A., Ilie A. și Cristofor A. au grevat părțile lor cu diferite ipoteci, cari au fost trecute în foaia sarcinilor a bunului domenică respectiv.

În fine mai susține păratea, că la confecționarea nouă a registrelor domenicale pentru Bucovina, la cererea de comun acord a fraților Andrei A., Iosif A. Ilie A. și Cristofor A. formându-se corpul tabular tasc. 279 din reg. dom. p. Buc. s'a înscris dreptul de proprietate asupra acestui bun pentru cei trei moștenitori privitor la câte 1 din 4 părți ale bunului, dar fără ori ce restricțiune.

Păratea a contestat că restricțiunea menționată din testamentul din anul 1871 ar constitui o substituțiune fideicomisară, cum și că tatăl reclamanților, decedat în anul 1916, ar fi fost lipsit de posibilitatea de ași valorifica drepturile sale. Păratea din contră a susținut că Ilie A. tatăl reclamanților în scrisoarea sa din 12/VIII 1914 a recunoscut libertatea fratelui Andrei A. de a dispune prin ultima voință, asupra părților sale. În fine a admis păratea veracitatea susținerilor reclamanților cu privire la înscrierile în registrul dom. p. B. induse de ei.

Păratea a cerut respingerea acțiunii.

Sentința

I. a) Păratea Valeria P. se obligă până'n 14 zile sub rigoarea de execuțiune a consimți, ca dreptul de proprietate privitor la următoarele părți ale corpului tabular fasc. 279 din registrul domenică pentru Bucovina, cari odinioară au fost întrunite în mâna lui Andrei A. trecând în baza testamentului cu data Scheia în 4/VII 1871 pe calea de moștenire asupra lui și fratelui său Iosif A. — să fie transcrise asupra masei successorale lui Ilie A. și anume;

1. privitor la cele 71—376 = 213 din 1728 părți, cari după eliminarea de 1 din 4 părți vândută lui Cristofor A. au mai rămas la Andrei A.

2. privitor la cele 71 din 1728 părți, cari după aceasta Andrei A. le-a cumpărat dela fratele său Iosif A. deci privitor la în total 284 din 1728 părți cari odinioară au fost proprietatea legitimă a lui Iosif A. senior.

b) cu privire la restul de 284 din 1728 părți cerut de reclamant și acțiunea se respinge.

II. Asemenea se respinge cererea reclamantilor că aceea parte, care în baza testamentului din 4/VII 1871 pe cale de moștenire dela Iosif A. sen. a trecut asupra lui Andrei A. cum și că anume părți cari derivându-se din masa succesorală a lui Iosif A. senior, au fost revenit fraților Iosif A. junior, și Ilie A. și au fost de către acestea vândute lui Andrei A. — nu aparțin succesiunii liber transmisibile a lui Andrei A. ori a Aureliei A.

Motive

În baza testamentului din 4/VII 1871 declară instanța, că declarațiunea testatorului Iosif A. sen. conține o substituțiune fideicomisară în sensul §-lui 608 din codul civil; că nu se poate privi ca prelegat (§ 648 din cod. civ.) neprimind moștenitorii „cu anticipație” ceea ce li s'a lăsat prin testament și mai ales fiind ei direct instituți moștenitori.

Cu privire la obiecțiunea părâtei, cumcă cei trei moștenitori au desființat restricțiunea prin substituțiune este a se lua în seama, că fiecare din cei trei moștenitori cu privire la partea din moștenire primită dela Iosif A. sen. este a se considera ca moștenitor principal, cu privire însă la porțiunea celorlalți moștenitori ca moștenitor substituit: de unde urmează libertatea fiecărui din ei, în calitatea de moștenitor substituit și a renunța la dreptul său de substituțiune rămânând așa fiecare proprietarul nemărginit al porțiunii sale; căci în astfel de cazuri aplicându-se dispozițiunea §-lui 615 din cod. civ. substituțiunea s'a stins, nerămânând după renunțare nici unul dintre moștenitorii substituiți chemați.

În dovedirea declarațiilor de renunțare mutuale ale celor trei moștenitori, s'a întemeiat părâta pe cererea fonciară din 2/XI. 1876 No. 28760 care să fi conținut declarațiunile de renunțare mutuale ale moștenitorilor, care însă s'a pierdut. Celelalte circumstanțe produse de părâta: înscrierea proprietății nemărginite a moștenitorilor în tabula veche cum și în registrul dominical confecționat, chiar în legătură cu scrisoarea avocatului Dr. Z. din 4 X 1876 la un loc dau o dovadă insuficientă. Căci în scrisoarea avocatului Dr. Z. e vorba de o cerere fonciară introdusă la tribunalul Cernăuți ca instanță fonciară pentru înscrierea în registru a proprietății celor trei moștenitori „făcând abstracție dela restricțiunile testamentare”. Această scrisoare evident se raportează la circumstanțe cunoscute adresatului Andrei A. deci nu era nevoie a se exprima mai precis. Cuvintele, cuprinse în acea scrisoare nu permit, decât acea interpretare, că cu ocaziunea înscrierii fonciare s'a făcut abstracție de anume restricțiuni, ce se poate înțelege și în sensul abstracției dela înscrierea mențiunii fonciare a restricțiunii testamentare, deci și conținutului scrisoarei lui Dr. Z. nu i-se poate de alt înțeles, decât că moștenitorii în cazul cel mai rău

au renunțat la înscrierea mențiunii restricțiunii prin substituțiune.

Unei astfel de renunțări nu i s'ar opune nici dispozițiunea §-lui 158 din par. din 9—8 1854 No. 208 căci aceasta dispozițiune nu are alt sens decât că instanța trebuie în sensul acelei mențiuni s'o ordone chiar dacă părțile n'ar fi cerut-o, însă nu privește cazul, când cei îndrituiți au renunțat la acea înscriere. Din însuși faptul însă, că înscrierea nu s'a executat, chiar în legătură cu scrisoarea avocatului Dr. Z. deci nu se poate cu siguranță deduce la renunțarea moștenitorilor la substituțiune.

Depunerea marilor lui Dr. W. deși în sine demnă de crezământ, nu admite stabilirea faptului renunțării la însuși dreptul de substituțiune.

O astfel de stabilire nu admite nici faptul vânzării de porțiuni operate de către Iosif A. (contract din 2 VII. 1878) și Ilie A. (contract 10 X. 1889). În ce privește vânzarea de porțiuni către Cristofor A. declarațiunea, de renunțare față de persoana, care prin testament n'a fost instituită ca moștenitor, n'ar avea nici un efect, în afară de aceasta vânzarea către el se putea face, fără a desființa în tot restricțiunea prin substituțiune.

Aceiași rațiune vorbește și cu privire la vânzarea porțiunii lui Iosif A. junior către frații săi Andrei A. și Ilie A.; Iosif A. deci prin aceasta vânzare a vălămat voința testatorului, totuși n'a făcut, decât ceea ce a ordonat testatorul la cazul morții moștenitorului, lăsând porțiunea sa fraților comoștenitori.

Contractul din 10 X. 1889, între Ilie A. tatăl reclamantilor și Andrei și Cristofor A. privește mai întâi porțiunea moștenită direct dela testatorul Iosif A. sen, apoi partea care a cumpărat-o în anul 1878 dela Iosif A. junior. Porțiunea direct moștenită dela testator a putut Ilie A. s'o vânza fără violarea testamentului, având el copii legitimi pe reclamantii. Cu privire însă la porțiunea vândută de Iosif A. lui Ilie A. este a se admite obiecțiunea părâtei în acel sens, că cu privire la această porțiune care Ilie A. *pentru bani* a transmis-o asupra lui Andrei A. s'a stins restricțiunea prin substituțiune, căci nu s'ar putea admite că Ilie A. să-și rezerve dreptul la substituțiune când el a primit întreaga valoare a lucrului.

Nici din faptul grevării porțiunilor, nici din depunerile părților la interogatoriu instanța n'a putut să ajungă la alt rezultat.

Urmează că asupra părților menționate în dispozitivul sentinței sub I. a) moștenitorul Andrei A. nu putea să testeze, fiind aceasta contrar dispozițiunii lui Iosif A. sen. El era dator să delese lui Ilie A. care l-a supraviețuit. Deci este nul testamentul lui Andrei A. și consecvent și cel al Aureliei A. cu privire la părțile menționate.

În celelalte era acțiunea a se respinge, cerere în stabilire pe motivul, că putânduși reclamantii valorifica însuși pretențiunile lor, nu li-se mai poate acorda interesul legitim la cererea în stabilire (§. 228 din proc. civ.)

În urma apelurilor declarate contra sentinței de către ambele părți litigante.

Curtea de Apel Cernăuți

Cu No. Be 642—5—929 din 1921 și după repertarea probei cu martorul Dr. W. în desbatere orală a dat următoarea

Deciziune

Respinge apelul reclamanților, confirmând sentința tribunalului în punctul I. b. al dispozitivului; admite apelul părții, schimbă sentința tribunalului în punctul I. a. al dispozitivului și respinge acțiunea și cu privire la această parte a cererii. Punctul II. al dispozitivului din sentința I. nefiind atacat, n'a fost obiectul dezbaterii în apel cu cheltueli.

Motivare

Testamentul lui Iosif A. sen. conține trei dispozițiuni esențiale: 1) instituirea celor trei frați mai mari ca moștenitori substituind fiecăruia, în ce privește părțile din moșia Scheia, pentru cazul, când ar muri fără copii legitimi pe ceilalți moștenitori-2) Interzicerea adresată acestor moștenitori, de a testa asupra părților lor din moșia Scheia; 3) o mărghinită interzicere a vânzării acestor părți, vânzarea putându-se face numai decătreci aceia din substituți, cari au copii legitimi și numai celorlalți din frații substituți. Din acest testament reiese neîndoiește voința testatorului ca moșia să nu fie înstrăinată, ci se rămână în familie. Dacă testatorul a și avut această dorință dânsul n'a avut însă puterea a o realiza.

Asupra naturii juridice a dispozițiunii testamentare la 1) nu poate avea loc nici o discuție. Această dispozițiune constituie un legat în sensul §-lui 535 din cod. civ.: în privința căruia urmează a se aplica conf. §. al 652 din cod. civ. dispozițiunile acestui caz referitoare la substituțiuni. Interzicerea testării înseamnă conform §-lui 610 din cod. civ. o substituțiune fideicomisară urmând ca moștenitorul să păstreze moștenirea pentru erezii săi legali. Dispozițiunile la 2) și 3) sunt măsuri luate în scop de a confirma dispozițiunea la 1). Dacă nici una din aceste dispozițiuni nu poate avea efectul, ca substituții să fie opriți dela exercitarea dreptului înăscut fiecărei persoane a dispune liber de aceea, ce-i aparține, și prin urmare de a renunța la un drept. E prin urmare necontestabil, că și în acest caz substituții întrucât sunt în drept a dispune asupra dreptului de moștenire, sunt și în drept a renunța la aceasta substituțiune. Părerea reclamanților, că acest renunț conform § lui 551 din cod. civ. nu ar putea avea efecte juridice, decăt în cazul, când ar fi urmat în forma unui contract cu testatorul (în speșă cu fiduciarul) nu e exactă. Aceste dispozițiuni sunt impuse abia în urma novelăii din anul 1916 a acestui paragraf, și nu pot fi aplicate la o renunțare, care a urmat încă în anii 70 din secolul trecut. Și părerea reclamanților, că un astfel de renunț nu ar fi decăt o înstreinare a bunului, e greșită, de oarece codul civil distinge renunțul la moștenire de înstreinarea acesteia în §-fii 551 și 1275, din cod. civ., fixând condițiuni diferite pentru existența lor. Conform §-lui 551 c. c. în redactarea anterioară novelăii care e singura aplicabilă în speșă moștenitorul (fiduciarul) și neîndoiește că și substituțul (fideicomisarul) sunt în măsură a renunța necondiționat, chiar înaintea deschiderii succesiunii la dreptul lor de moștenire. — În consecință chestiunea alinsă de reclamanți, moștenirea adică legatul a venit sau nu, asupra

moștenitorului ori legatarului, chestiunea, a cărei rezolvare e condiționată de rezolvarea problemei, dacă substituțiunea atârână dela împlinirea unei condițiuni suspensive sau rezolutive, — nu atinge valabilitatea renunțului la dreptul de substituțiune, ci conform §-lui 1276 c. c. numai valabilitatea alienării acestui drept.

Cu drept susține deci prima instanță că fiecare din cei trei substituți au fost în măsură a renunța la dreptul ce izvoarește din substituțiune, și nerămânând în urma renunțului lor, nici unul din substituții instituți conform §-ului 6115 c. c. această substituțiune să stîngea de fapt. Prin un astfel de renunț proprietatea fiecărui din cei trei moștenitori devinea liberă de restricțiunea substituțiunii, care le-a fost impusă de testator.

Reclamanții admit un renunț al substituțiilor; susțin însă că acest renunț nu s'ar referi, decăt la înscrierea drepturilor în registrele fonciare.

Cu privire la aceasta admitere părâta greșește, când susține, că substituții renunțând la pretențiunea intabulării dreptului lor de substituțiune nu ar mai putea valorifica acest drept, motivând că, înscrierea în registrele fonciare a unei substituțiuni ar fi o condiție pentru însuși existența acestui drept. E cert, că dreptul substituțiunii, ca și dreptul de proprietate poate exista fără să fie înscris în registrele fonciare. Deosebirea între drept înscris și cel neînscris constă doară numai în efectul real, pe care îl are dreptul înscris, nu însă și cel neînscris. Rezultă deci, că efectul renunțării la intabularea dreptului de substituțiune nu este același ca și al renunțării la însuși dreptul de substituțiune. În ce privește chestiunea arătată, motivul de apel al greșitei aplicări a legii pe care îl invoacă atât reclamanții cât și părâta nu e întemeiat.

Urmează deci a se vedea întrucât e fondat motivul de apel „a greșitei aprecieri a dovezilor invocat de părâta pentru a susține faptul, că substituții ar fi renunțat la însuși dreptul de substituțiune“.

În aceasta privință Curtea de Apel deduce din scrisoarea avocatului Dr. Z. și conținutul listei cheltuelor acelui avocat, cum și din faptul că atât în tabula veche cât și în registrul domencial nou confecționat s'a înscris dreptul de proprietate a moștenitorilor fără restricțiunea substituțiunii, în legătură cu vânzările și ipotecarea bunului, operate de către moștenitori, „că substituții au intenționat atât vânzarea cât și ipotecarea bunului ca proprietate deplină (nesupusă restricțiunii) și că în acest scop au renunțat la însuși dreptul lor de substituțiune.“

„Mai e de remarcat, că un renunț ce s'ar referi numai la intabularea restricțiunii, făcut cu scopul, ca bunul să poată fi ipotecat sau vândut ca proprietate deplină (nesupusă restricțiunii), pe când în realitate proprietatea să fie supusă restricțiunii ar contrazice bunelor moravuri. Susținerile părții în ce privește renunțul substituțiilor la dreptul lor de substituțiune nu pot fi însă combătute de către reclamanți prin obiecțiunea unei operațiuni contrare bunelor moravuri, care e de drept nulă, o astfel de apărare contrazicând principiilor de drept. Că renunțul substituțiilor s'a referit de fapt la însuși dreptul de substituțiune, rezultă încă și are privire la dispozițiunile §-ului 158 din pros. nelitigioasă (pat. din 9 VIII 1854 No. 208). În ce privește înscrierea în registrele

fonciare a dreptului de substituțiune acest paragraf conține dispozițiuni diferite pentru bunurile imobile și cele mobile. Numai privitor la bunurile mobile acest paragraf prevede posibilitatea că interesajii să renunțe la luarea de măsuri de asigurare (înscrisiere).

Fără a fi chiar de părerea părâtei că înscrierea substituțiunii asupra bunurilor imobile nu e numai o măsură de asigurare, ci și o condiție pentru dobândirea dreptului, — trebuie admis, că, în ce privește substituțiunea asupra bunurilor imobile o renunțare la înscrierea acestui drept nefiind prevăzută în acest paragraf, dreptul de proprietate, al moștenitorilor nu poate fi înscris, fără ca totodată să fie înscris și dreptul de substituțiune. Cum însă în speță la cererea moștenitorilor instanța a admis înscrierea dreptului lor, de proprietate fără a înscrie concomitent și restricțiunea substituțiunii, rezultă că aceasta cerere a conținut neapărat mai mult decât renunțul la înscrierea restricțiunii, care după cele arătate, n'ar fi fost deajuns a motiva înscrierea dreptului de proprietate fără restricțiune, că a conținut chiar renunțul la însuși dreptul de substituțiune, neputându-se presupune, că în baza unei cereri, care nu conținea decât renunțul la înscriere, instanța ar fi admis în contra legii înscrierea proprietății nelimitate.

Curtea de Apel mai induce și scrisoarea, pe care Ilie A. a adresat la 12 VIII 1914 Aurelicii A. (moștenitoarei lui Andrei A.) în care Ilie A. scrie, că fratele său Andrei ia comunicat cu câțiva ani în urmă, că a testat averea sa fiilor lui Ilie A., aflând însă, că Andrei A. a instituit prin testament ca moștenitoare pe soția sa Aurelia A. dorește să se convingă dacă aceasta corespunde adevărului; mai departe induce Curtea de Apel și faptul că Ilie A. cât timp a trăit n'a valorificat dreptul său de substituțiune, cu toate că în epoca dela 1914 până la 1916 tribunalul Suceava a funcționat, și comunicația între România și Austria n'a întâmpinat nici o greutate, ba chiar că dânsul n'a lăsat nici măcar un șir sau măcar o afirmațiune orală cu privire de drepturile sale de substituțiune; în fine se referă Curtea de Apel și la depunerea în apel a martorului G. W. că moștenitorii substituți conform propriilor lor comunicări au renunțat la restricțiunea testamentară pentru a dispune liber de aceste porțiuni nevoie, care de substituțiune nu poate fi interpretată decât în sensul că moștenitorii substituți au renunțat chiar la însuși dreptul de substituțiune. Curtea de apel din rezultatul întregii dezbateri și probațiuni ajunge deci la convingerea, că renunțul moștenitorilor substituți unuia altuia, nu s'a referit numai la înscrierea restricțiunii testamentare în registrele fonciare, ci la însuși dreptul de substituțiune.

Prin urmare fiind acțiunea în întregul ei cuprins nefondată, era apelul reclamanților a nu se admite, apelul părâtei a se admite.

Daciziunea Curții de apel a fost atacată cu revizuire introdusă de reclamanți pe baza art. 503 cifra 3 și 4 din pr. civilă, producând acești reclamanți o copie autenticată după cererea fonciară a moștenitorilor substituți din 2 XI 1876, cerere pe care părâta a susținut că s'a pierdut. Reclamanții susțin că din acest document ar rezulta clar că moștenitorii substituți unuia altuia nu au renunțat decât numai la înscrierea restricțiunii prin substituțiune.

Inalta Curte de Casație Complectul pentru Ardeal și Bucovina SECȚIA I.

Sub No 191—1922 dosar No 1454—1921 în ședința de Consiliu de la 8 II 1922

Deliberând asupra motivelor de revizuire și înlăturând ca nefondat motivul din art. 503, cifra 3, pr. civ.; cu privire la motivul de greșită interpretare a legii. (505, cifra 4 pr. c.) *N'a admis revizuirea cu următoarea:*

Motivare

Dispozițiunea §-ului 551 din cod. civ. privește precum reese din înscripțiunea la acest paragraf, renunțarea la dreptul de moștenire, ce după terminologia legală, cei drept în mod valid nu se poate face, decât printr'o convențiune între acela ce lasă moștenirea și acela ce o preia în întregime sau în parte, și aceasta chiar după dreptul anterior novelei III din anul 1916, ce se arată din cuvântul „anticipat“ (orig.: „im Voraus“) al textului vechiu al paragrafului menționat. Putând deci pretinsul succesor renunța la dreptul de moștenirea, e natural, că convențiunea între ei trebuie să fie făcută încă în timpul vieții celui din urmă.

Dispozițiunea §-ului 551 cod. civ. deci nu se poate aplica la cazul de față, constatat fiind că convențiunea nu s'a făcut cu lășătorul de moștenire Iosif A. senior, ci mai ales după moartea lui numai între moștenitorii instituți prin testament.

Iar dispozițiunea §-ului 1278 din cod. civ. care cuprinde numai cumpărări de moștenire primite de vânzător, sau cel puțin revenite lui, nu se poate aplica la raportul între moștenitorul sau legatarul fiduciar și cel fideicomisar. Fiind legatarii fideicomisari substituți la cazul de moarte celor fiduciar și considerându-se numai sub condițiunea supraviețuirii, dreptul legatarilor fideicomisari ca existent, e clar, că în cazul de față nu poate fi vorba de o moștenire, care în timpul „vânzării“ a fost deja revenită legatarului fideicomisar, când convențiunea conținând înstrăinarea a fost încheiată într'o epocă când legatarul fiduciar încă era în viață.

Cu toate aceste tranzacțiunile între moștenitorul sau legatarul fiduciar și cel fideicomisar privitoare la moștenire sau la legatul dat lor, nu sunt nule, ci mai ales cu plin efect, dacă altfel nu există un caz de nulitate; căci fiind moștenitorul adică legatarul fiduciar proprietarul moștenirii adică al lucrului legat, cu obligațiunea, de a lăsa acel obiect moștenitorului resp. legatarului fideicomisar implinindu-se cazul de substituțiune, e evident, că și ambii concentrând la sine deplina proprietate asupra acelui obiect, în bună înțelegere laolaltă pot în mod valid să dispună asupra acelui obiect, ei pot să-l înstrăineze, să-l greveze, pot și să desființeze restricțiunea prin substituțiune orânduită de testator. Rezultă această din facultatea naturală a proprietarului de a dispune liber de proprietatea sa, principiul consacrat în §-ul 362 din cod. civ.

Urmează, că și frații Andrei, Ilie și Josif A. au putut în mod valid într'olaltă se convinge asupra desființării restricțiunii prin substituțiune, ce le-a impus testatorul Josif A. senior, prin testamentul făcut la 4.—VII. 1871. cu privire la părțile moșiei Schein

din corpul fonciar domencial Nr. 279. ce ia lăsat și așa să câștige libertatea deplină a proprietății acelor părți; urmează mai departe că părerea susținută în reviziune cu privire la chestiunea juridică explicată mai sus, nu e exactă.

Nu schimbă situațiunea juridică a cauzei nici dispozițiunea testamentului, prin care li se interzice moștenitorilor a testa asupra acelor părți ale moșiei Scheia, ce le-au dobândit fiecare din ei în baza aceluiași testament, căci această prohibițiune care s'a făcut numai celui moștenitor, care va trece din viață fără copii legitimi, nu conține o nouă substituțiune fideicomisară conform §-ului 610. din cod. civ.: precum o prelinde reviziunea, ea nu obligă pe moștenitori a lăsa moștenirea eredității săi legitimi, cari ar putea să fie chiar numai copiii legitimi, instituindu-se frații într'olaltă ca moștenitori adică legatarii fideicomisari.

Expunerea reviziunii cu privire la prelinde greșită aplicare a dispozițiunii §-ului 272 din proc. civ. nu conține, decât plângerea asupra aprecierii dovezilor, ce se prelinde ca greșită, ceea ce conform cu dispozițiunea §-ului 503 din proc. civilă în stadiul de reviziune nu se mai admite. Căci aplicând Curtea de Apel amănunțit și în mod logic motivele pentru aprecierea dovezilor administrate, și ajungând ea prin deducțiuni logice la convingerea, că convențiunea între cei trei moștenitori Andrei, Ilie și Josif A. n'a privit numai asigurarea dreptului de substituțiune prin înscriere în registrul fonciar, ci mai ales acel drept însuși, la care a renunțat fiecare din ei în favoarea celorlalți pentru a câștiga libertatea deplină a proprietății părților bunului Scheia, moștenite de decedatul Josif A. senior, aceasta deducțiune în fapt, ca ori și ce alta stabilire în fapt în stadiul de reviziune nu se mai poate supune examinării prin instanța supremă, nici sub cuvântul greșitei aplicări a §-ului 272 din proc. civ. care dispozițiune, cum s'a arătat n'a fost nicidecum violată.

Deducțiunea în fapt menționată, în legătură cu vederile juridice explicate mai sus, arată clar exactitatea în esență a aprecierii juridice, ce a aflat cauza la instanța de apel, deci numai este esențial, dacă interpretarea dispozițiunii §-ului 158 din proc. nelitigioasă la Curtea de Apel s'ar fi făcut greșit.

În ce privește dovada prin copia certificată a cererii fonciare introdusă la timpul său (în anul 1874) de moștenitorii lui Josif A. senior, această dovadă nouă, adusă numai în reviziune, conform §-ului 504 al 2 proc. civ. nu se mai poate lua în seamă.

Considerând că precum reese din explicațiile de mai sus judecarea în drept a cauzei la Curtea de Apel în esență fiind exactă, motivul din §-ul 503 cifra 4 proc. civ. nu e fondat de unde urmează, că reviziunea în întregime este a nu se admite, iar în ce privește cheltuețele de judecată este a se hotărî conform §§-ilor 41 și 50 din proc. civ.

Reclamanții Nicolae A. și Valeria A. au introdus în contra aceleiași părți părâte (Valeria P.) acțiune în reînnoire la Curtea de Apel din Cernăuși, ca for competent conf. art. 532 al. 2 pr. civ. în ziua de 6 Iulie 1921 pe motivul legal de atac din art. 503 cifra 7 pr. civ.

Curtea de Apel Cernăuși

Conform art. 538 din pr. civilă după o examinare prealabilă a respins acțiunea ca improprie pentru fixarea audienței publice (Hotărâre de la 6 IX—1921).

Motivare

După înmânarea deciziunii Curții de Casație, care s'a fost luat în ședința din 8. Februarie 1922 sub N-rul 101—22 (dosar No. 1474—21) reclamanții Nicolai A. și Valerian A. au introdus în contra aceleiași părți părâte (Valeria P.) acțiunea în reînnoire la Curtea de Apel din Cernăuși ca forul competent conf. §-lui 532 al. 2 proc. civ. în ziua de 6. Iulie 1921 ca improprie pentru fixarea audienței publice:

Acțiunea în reînnoirea procedurii reclamanții o întemeiază pe dispozițiunea §-ului 530 cifra 7 din proc. civ. susținând că ar fi descoperit ulterior, după terminarea procedurii precedente un nou mijloc de dovadă, al cărui întrebuițare în procedura precedentă le-ar fi adus o hotărâre în fond mai favorabilă.

Reînnoirea în urma unei acțiuni bazate pe acest motiv legal de atac este însă conform alineatului ultim al aceluiași paragraf admisibilă numai dacă partea fără vina ei n'a fost în măsură să invoace mijloacele de dovadă noi înainte de închiderea dezbaterii orale în baza căreia s'a dat sentința în cauză

În speșă reclamanții trebuiau în consecință nu numai să susțină faptul că mijlocul de dovadă invocat nu-i era mai înainte cunoscut, ci și împrejurarea, că dânsii fără vina lor nu s'au putut folosi în procedura precedentă de aceasta dovadă.

Supunându-se acțiunea în speșă conform §-ului 538 proc. civ. înainte de fixarea înfățișării pentru dezbaterile orale unui examen se constată, că această acțiune nu susține împrejurarea din urmă că reclamanții fără vina lor nu s'au putut folosi în procedura precedentă de aceasta dovadă, ceea ce era cu atât mai necesar, întrucât posibilitatea de a găsi copia acestui act era dată încă în cursul procedurii precedente rezultând îndeosebi din lista cheltuețelor avocatului Dr. Z. data aproximativă, la care actul invocat ca un nou mijloc de dovadă a fost introdus la serviciul registrelor fonciare al tribunalului Cernăuși, și la care s'a făcut transcrierea sa în registrul de transcrierea actelor.

Lipsind deci una din condițiunile pentru admisibilitatea acțiunii în speșă fixate în §-ul 530 din proc. civ. aceasta acțiune trebuia conform §-ului 538 din proc. respinsă ca neproprie pentru fixarea audienței de dezbateri.

La recursul introdus de către reclamanți.

Inalta Curte de Casație

Ocupându-se din nou cu această cauză în ședința din 31. Octombrie 1922 ținută în camera de consiliu.

Deliberând asupra motivului de recurs, greșită fiind aplicarea legii în dispozițiunea §-ului 538 proc. civ. când Curtea de Apel examinând în prealabil acțiunea a ajuns la hotărârea, a respinge aceea acțiune ca improprie pentru fixarea audienței publice sub cuvântul, că acțiunea nu conține susținerea, că reclamanții fără vină nu sau putut folosi de dovada prin cererea foncieră introdusă la timpul său adică la 6/XI 1876, la No. 287 la tribunalul Cernăuși ca instanță fonciară, neținând seamă de faptele induse de reclamanți în întemeierea acțiunii în reînnoire, cari fapte sunt direct contrare constatării menționate, făcute de Curtea de Apel, nici de im-

prejurarea, că faptul, că în aceea cerere fonciară s'ar cuprinde renunțarea mutuală a moștenitorilor Andrei A., Iosif A. jun. și Ilie A. la substituțiunea fideicomisară orânduită de lășătorul de moștenire Iosif A. sen. în testamentul său din 4 Iulie 1871, în procesul principal n'a fost susținut de ei; ci mai ales de partea pârâtă care singură avea obligațiune procesuală de a dovedi acel fapt, și că susținând pârâta că cererea s'a pierdut, dâșii nu aveau nici un motiv să conteste adevărul acelei susțineri, deci nu poate fi vorba de o vină a lor, când ei numai la darea deciziunii de apel în procesul principal s'au interesat de găsirea actului de probare.

Considerând, că conform cu dispozițiunea § lui 538 din proc. civ. examinarea prealabilă a acțiunilor în nulitate și în reînnoire, despre cari e vorba în partea a cincea a procedurii civile este a se mărgini la cercetarea, dacă este sprijinită pe unul de motivele legale de atac (E. 529—531 pr. civ.) și introdusă în termenul legal,

considerând, că cercetarea, dacă acțiunea este sprijinită pe unul din motivele legale de atac nu privește, decât numai constatarea formală, dacă faptele induse în acțiune justifică sau nu învocaarea motivului legal de atac, determinat după momentele sale constitutive cerute de lege,

considerând, că întemeiând reclamații acțiunea lor în reînnoire introdusă la Curtea de Apel din Cernăuți, ca forul competent conform §-lui 532 d. 2 proc. civ. acea curte judecând procesul principal ca instanță de apel — pe motivul legal de atac al §-ului 530 cifra 7 proc. civ.: dâșii au satisfăcut condițiunii legale a arăta în acțiune momentele constitutive ale motivului legal de atac, pe care își sprijină ei acțiunea, susținând, că dâșii numai după ce avuse loc la 11 Mai 1921 au descoperit cererea fonciară introdusă la 6/DI 1876 la No. 28760 deși nu în original, totuși într'o copie autentificată, care garantează exactitatea, starea completă cum și concordanța ei cu originalul, că din aceasta copie reese clar și neîndoelnic că moștenitorii lui Iosif A. sen. anume: Andrei, Ilie și Iosif A. jun. n'au renunțat la însuși dreptul de substituțiune, decât numai la înscrierea mențiunii fonciare a acelui drept, în fine, că reclamații copia autentificată a cererii fonciare menționate numai ulterior dezbaterii în apel ținute la 11 Mai 1911, în urma căreia Curtea de Apel și-a dat deciziunea, au fost puși în măsură să întrebuințeze mijlocul de dovadă, de care dâșii anterior fără vină nu s'au putut folosi, dar care ar fi putut să influențeze asupra deciziunii Curții de Apel dacă dâșii ar fi fost mai înainte în măsură să se folosească de acea dovadă;

Că sprijininduși Curtea de Apel deciziunea luată în urma dezbaterii din 11 Mai 1921 pe faptul,

că moștenitorii lui Iosif A. sen. au renunțat mutual la însuși dreptul de substituțiune, ce li s'a impus de către testator în testamentul din 4 VII 1871, faptul stabilit între altele dovezi și prin direcțiunea câștigată din anume împrejurări doveditoare, că cererea fonciară introdusă de către moștenitori la 6/XI 1876 a conținut declarațiunea renunțării lor la însuși dreptul de substituțiune, fiind hotărâtor pentru Deciziunea Curții, e clar că adevărându-se afirmațiunile reclamanților din acțiune, s'ar schimba baza faptică, pe care s'a întemeiat stabilirea hotărâtoare în proces, ceea ce e suficient pentru examinarea prealabilă a acțiunii rămânând, ca numai după dezbateri orală să se judece; întrucât întrebuințarea acelui mijloc de probare în procedura precedentă într'adevăr ar fi putut să influențeze deciziunea în fond a Curții de Apel în favoarea reclamanților;

considerând, că luând în seamă data de 10 Junie 1921. la care reclamații susțin să fi câștigat știrea despre noul mijloc de probare, acțiunea introdusă la 6. Iulie 1921 cu privire la dispozițiunea §-ului 534 al. 4 proc. civ. s'a introdus înăuntrul termenului legal de o lună,

considerând că deci greșită fiind părerea Curții de Apel dezvoltată în hotărârea atacată, recursul se arată ca întemeiat deci este a se admite, iar în ce privește cheltuețele de judecată este a se hotări conform § ului 52 din proc. civ. neputându-se da o deciziune finală asupra fondului.

Pentru aceste motive Curtea decide:

Recursul se admite și schimbând hotărârea atacată a Curții de Apel, se dispune fixarea audienței preliminare asupra acțiunii în reînnoire, rămânând ca asupra cheltuețelor de recurs, fiind ele cheltuieli de proces, să se hotărească în sentința ce se va da asupra fondului.)*

*) Intreaga Jurisprudență ne-a fost comunicată de către distinsul nostru jurist și colaborator — *Dr. Dr. Erast Mandtcewshi* — Consilier la Curtea de Casație din București.

JURISPRUDENȚA STABILITĂ

De

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE Complectul pentru Ardeal și Bucovina

Sumarul spețelor decise.

SECȚIA I. Ardeal.

Folosința apelor. Acțiune privitoare la dreptul de adapă. Dacă acest drept poate constitui obiectul unor convențiuni private. Necesitatea aprobării autorității publice. Atribuția autorității administrative. Ridicarea excepției incompetenței din oficiu. Legea XXIII. din 1885 § 10. 18, 25, 33, 37, 60 155 și 186; § 499 și 182 pr. civilă. (Decizia No 581/922.)

Aluviune. Acțiunea pentru posesiunea unui imobil folosit cu prilejul schimbării albiei râului Someș. Părăsirea albiei cu încetul din an în an. Stabilirea stării

faprice. Excluderea aplicării regulilor de drept privat. Recunoaşterea dreptului de proprietate. Legea XXIII. din 1885.

Repoziție Proces de repoziție. Când se poate desbata în el chestiuni de drept invocate ca excepție. Neprotestarea părții protivnice. — Ascultarea mărtoriilor fără rezerve. Necesitatea examinării dreptului de proprietate. Arbori lăiați pe nedrept. Arendașifă. — Contract de vindere-cumpărare verbal. Consecințele lui, Chestiune și fapt. — Replica tardivă. O nouă îndrumare § 270, 579 pr. civ. — Ordonanța 4420/918 M. E. §. 531 pr. civ. (Decizia No. 552/932).

Decizia Nr. 581—922 Ardeal Dosar Nr. 850—291.

S'a luat în cercetare cererea revizuire a reclamantului conposesor din comuna Ludol, înaintată contra sentinței Tribunalului Turda Nr. 1920 b. a. 669-8, în procesul cu intimatul Gheorghe Pădurean pentru recunoaşterea dreptului de adăpat.

S'a prezentat numai dl. avocat dr. Augustin Raşiu din partea intimatului ca procurator și s'a ascultat raportul verbal al dlui consilier Th. Radu.

Inalta Curte, deliberând asupra motivelor cererii de revizuire, prin care reclamantul se plânge că intentându-se acțiunea în baza unei convenții contractuale cu intimatul și astfel judecarea chestiunii din litigiu aparținând atribuțiunii instanțelor judecătorești instanța de apel a violat norme de drept material, când aflând că judecarea cauzei conform §-lui 157 al art. de lege XXIII. din 1885 aparține atribuțiunii forului administrativ a stabilit incidentul depus în punct 3 din § ul 180 P.c. și ca consecință a suprimat procesul.

Având în vedere că prin acțiunea reclamantului se cere că intimatul să fie obligat la recunoaşterea dreptului de adăpat a cirezei comunale într'un canal care servește spre mânărea moarei intimatului, așa după obiectul acțiunii este stabilirea dreptului de folosință asupra unui canal mătaor de moară.

Luând în considerare dispozițiunile art. de lege XXIII. din 1885 relativ la folosința apelor și în deosebi cele dispuse în §§ 10, 18, 25, 33, 37 și 60 din aceste dispozițiuni, reiesă că asupra folosinței unei astfel de ape cum e canalul în chestiune, dispune autoritatea, (evident că cea administrativă) în conformitate cu dispozițiunile arătate în pomenita lege, de unde rezultă că folosința unui astfel de canal în oriși ce scop (în speță pentru adăparea cirezei) nu poate să constituie obiectul unei convenții private, de unde urmează că chiar așa fiind că intimatul printr'o convențiune contractuală a luat asupra și obligamentul de a tolera adăpatul vitelor din comună, pe acest obligament particular, jignit de aprobarea autorității publice competente drepturi nu se pot baza.

Considerând că astfel fiind instanța de apel n'a violat normă de drept, când declinand atribuțiunea instanțelor judecătorești a constatat că hotărîrea în chestiunea adusă în acest proces în sensul § ului 156 din suszisa lege aparține atribuțiunii autorității administrative, dispunându-se dar prin acest § că toate cauzele relative la folosința apelor conform acestei legi, sunt de competența autorității administrative și anume: conform celor mai sus expuse, independent de vre o eventuală considerațiune particulară putând această autoritate din interesele publice depuse în această lege și ținute în vedere de această lege să hotărască chiar și cu înlăturarea convențiilor particulare.

Considerând că așa dară instanța de apel observând incidentul depus în punct 3 din § 180 P. c. care chiar neridicat fiind, în sensul aliniatului ultim din acest § și în sensul § ului 10 P. s. totdeauna, în ori care perioadă o procedurii este a se lua în considerare din oficiu, a procedat corespunzător legii suprimând procedura (§§ 499 și 182).

Aflându-se din acesta considerente cererea de revizuire nefundată.

Pentru aceste motive. În numele legii.

Inalta curte nu admite cererea de revizuire înaintată contra sentinței Tribunalului Turda No 1920 C. a, 669—8 pe care totdeodată în sensul §-ului 505 P. c. o întregeste cu aceea că sentință primei instante pronunțată în fondul cauzei se scoate din vigoare, în fine obligă pe reclamant să plătească intimatului în termen de 15 zile sub greumântul execuției 512 (cinci sute doisprezece lei) lei spese în revizuire.

Data și citită în sedință publică azi 7 Iunie 1922.

Decizia No. 580—922. Ardeal [Dosar No. 848—921

S'a luat în cercetare cererea de revizuire prezentată de reclamantul Vasile Crișan în contra sentinței Curții de Apel din Cluj No. C. 808-20—1920 în procesul intentat contra intimatilor Ioan Minge Takács și consoții pentru recunoaşterea dreptului de proprietate și acces.

În lipsa părților s'a ascultat raportul dlui Consilier Dr. I. Nemet.

Curtea deliberând. Asupra motivelor din cererea de revizuire susținute în acel sens, că Curtea de Apel în cazul prezent o aplicat greșit dispozițiunile articolului din litigiu nu se poate considera nici de aluviune nici de avulsione, prin urmare nu legea de mai sus, ci regulile generale a dreptului privat sunt a se aplica în speță, că n'a ordonat continuare probațiunii și în fapt că n'a obligat pe intimata III. deși în cursul procesului a recunoscut dreptul de proprietate a reclamantului.

Având în vedere sentința Curții de Apel, din cauză că reclamantul a intentat procesul pentru posesiunea imobilului luat sub No. parcelei 3351 din cartea fund. 16 a comunei Feneșul săsesc, care teritoriu a ajuns în folosința intimatilor astfel că fluviul Someș și-a făcut un nou curs, părăsind vechea sa albie, instanța apelativă însă o stabilit ca fapt, că părăsirea albiei s'a făcut încetul din an în an, iar reclamantii nici când n'au luat în posesiune albia părăsită prin urmare teritoriul riveran a intimatilor a crescut succesiv și pe nesimțite adică prin aluviune și pe această bază în consonanță cu instanța primă a respins acțiunea.

Văzând apoi și replică intimatilor în care combat afirmațiunile din revizuire.

Considerând că reclamantul nu expune în revizuire nici un argument în baza căruia s'ar invedera că instanța apelativă la stabilirea stării faptice a violat v'oregulă de drept și astfel această stare de fapt este decisivă și în cursul revizuirii.

Considerând că chiar din acțiunea reclamantului reese, că transmuțarea teritoriului din litigiu la malul din față (contrar) s'a făcut prin schimbarea albiei râului Someș, este evident că Curtea de Apel n'a violat regula de drept material când în speță o

aplicat art. de lege XXIII. din anul 1885 cu atât mai ales pentru că constatată fiind aluviunea, chestia de drept referitoare numai în sensul legii mai sus menționate se poate soluționa; ceea ce apoi conform § 1 lot acest art. de lege exclude aplicarea regulilor generale de drept privat.

Considerând că intimata III. la desbateri în apel a cerut în mod necondiționat respingerea apelului în baza declarațiunii făcută de dânsa în proces în adevăr nu se poate constata recunoașterea dreptului de proprietate al reclamantului, prin urmare și na violat Curtea de Apel nici atunci regulă de drept, când a respins acțiunea de altfel ca unitară, față de intimată IV. și când n'a ordonat probațiunea continuativei pentru că într'adevăr împrejurările pe care s'a operat probele, sunt fără importanță la deliberarea cauzei, urmează dar că revizuirea este fără bază, dispozițiunea referitoare la speșele din revizuire se bazează pe § 545.

Pentru aceste motive Curtea în numele legii. Nu admite cererea de revizuire prezentată de reclamantul Vasile Crișan în contra sentinței Curții de Apel din Cluj No. C. 808-20—920 și obligă pe acest reclamant să plătească intimatilor I. și II. în termen de 15 zile și sub vigoare de execuție 155 (una sută cinci zeci și cinci) lei speșe în revizuire.

Data în citiia în sedință publică azi la 7 Iunie 1922.

Decizia No. 552—922. Ardeal Dosar No. 842—921

S'a luat în cercetare cererea de revizuire a reclamantei Rosa Haruhäuser contra sentinței Trib. Satu-Mare No, Pf. 2781—8 din 1920 în procesul intentat contra intimatului Iosif Pollay pentru sistarea conurbațiunii în posesiune.

În lipsa părților după raportul D-lui Cons. T. Rađu.

Înalta Curte, deliberând asupra motivelor cererii de revizuire bazate pe violare de drept formal și anume:

1. violarea normelor de drept de procedură prin desbaterea și deliberarea chestiunii de drept neadmițându-se aceasta în procese de repoziție decât când în decursul procedurii se intentează vre'o acțiune de drept până ce în cazul prezent o astfel de acțiune nu s'a intentat; iar

2) în cât s'ar afla că fiind cu cale a se decide în decursul acestui proces asupra chestiunii de drept stabilirea stării faptice cu probarea § 270 P. c., amintându-se greșit și nemolivat ascultarea cu trei martori propuși de reclamantă pentru dovedirea dobândirii dreptului de proprietate asupra imobilului din litigiu.

Având în vedere normele de procedură relativ la procesele în materie de repoziție depuse în titlul VI din procedura civilă și îndeosebi dispozițiunile conținute de § 579 din aceste în corecta explicare rezultă că în procese de repoziție se poate debate și judeca și chestiunea de drept și anume nu numai atunci când pentru aceasta expres se intentează acțiune și în cazul când intimatul față de petitul de repoziție invoacă ca excepție, ca remediul de apărare, chestiunea de drept rămânându-i bine înțeles dreptul părții continue pentru împiedicarea frământării judecării în materie de repoziție, să protesteze în contra ajurării desbaterii, ce eventual s'ar arăta de nece-

sar pentru judecarea excepției de drept ridicată ca apărare.

Considerând că în cazul prezent reclamanta nu numai că n'a protestat în contra judecării chestiunii de drept pune în urma excepției ridicate de intimat ci chiar dânsa a cerut ajurnarea desbaterii pentru a-și indica martori dovedind câștigarea dreptului de proprietate asupra imobilului din litigiu, de unde rezultă că cu speșă ambelor părți li era interes că să se judece în acest proces dreptul de proprietate asupra acestui imobil invocat de intimat în forma de excepție.

Inmormântarea Președintelui Chindriș

Duminică 10. Decembrie a avut loc în mijlocul unei asistențe numeroase, înmormântarea lui Gavril Chindriș. Serviciul religios s'a săvârșit la capela cimitirului orașului, unde înainte de ridicarea corpului, D-l Prim Președinte al Curții de Apel din Cluj, Pompei Micșă, a rostit următoarea cuvântare.

„Când treci din lumea peritoare în cea neperitoare la stația ultimă pământească înainte de ce pornești pe calea veșniciei, — iubit și neuitat prieten, fost tovarăș de muncă și suferință — oprește-te o clipă!”

„Calea pe care până aici ai parcurs-o a fost numai pregătitoare celei de acum. Pentru că viața întreagă îi numai ca să ne pregătească la cele eterne. Și că Tu ești pentru cele veșnice bine pregătit, o știm noi, cari zi de zi am fost în contact, în atingere cu Tine; cari zi de zi am fost martorii vii ai sfârșirii Tale extraordinare, a cheltuelii întregii Tale energii în înțelesul nobil al cuvântului: pentru neam, pentru patrie, pentru chemarea Ta frumoasă și de cătră Tine trei decenii de fapt exercitată. Da pentru Dreptate, pentru Justiție!”

„O știm noi că Tu cu conștiința întreg sufletului Tău, Ți-ai îndeplinit datoria Ta și ca chemat preot al Dreptății și ca fiu bun al patriei și al neamului nostru.”

„Nu ai deci nevoie de cuvintele noastre însoțitoare, petrecătoare.”

„Dimpotrivă cu jalnicul prilej de azi, când Justiția, Curtea de Apel pierde în Tine un puternic și alpt al Dreptății, societatea română din Cluj un modest, dar neprețuit membru al său, iară neamul românesc un mare și vrednic fiu.”

„Când în goană nemaipomenită după bunuri materiale așa de puțin avem adevărați bărbați ca Tine

„și când moartea nemiloasă, prematură lasă în urmă și o lacună nu numai în șirurile magistraturii, dar și în acelea ale celor mai distinși juriști ai Țării”

„Noi ne simțim datori ca cu acest jalnic prilej să le spunem toate acestea ca prin ele să-ți aducem prinosul recunoștinței noastre și a întreg neamului nostru și ca prin ele servindu-ne exemplu să ne întărim credința, pe care Tu n'ai pierdut-o nici în orele pline de încercări și suferinți grele.”

„Cu ferma credință după împlinirea tuturor datorțiilor Tale și ca om și ca patriot bun începi dar calea veșniciei.”

„Nu Te mai rețin. Mergi în pace suflet nobil. Domnul Justiției, al Dreptății eterne e cu Tine!”